

سبیل علم

۹۴۱۱۷۶۹

دانشگاه شهید چمران اهواز
دانشکده الهیات و معارف اسلامی
پایان نامه کارشناسی ارشد فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

بررسی آثار خطا و تخلف قاضی در فقه اسلامی و حقوق موضوعه

استاد راهنما:

دکتر عبدالحسین رضایی راد

استاد مشاور:

ابراهیم سرخه

نگارنده:

ولیده بالدی

شهریورماه ۱۳۹۴

دانشگاه شهید چمران
اهواز
مدیریت تحصیلات تکمیلی

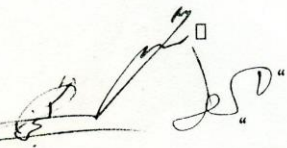

شماره:
تاریخ:
پیوست:
فرم شماره ۵

باسمه تعالی

(نتیجه ارزشیابی پایان نامه دوره کارشناسی ارشد)

بدینوسیله گواهی می گردد پایان نامه آقای ولیده بالدی دانشجوی دوره کارشناسی ارشد
خانم

رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی از دانشکده الهیات و معارف اسلامی بشماره دانشجویی ۹۲۱۱۷۰۲
تحت عنوان: بررسی آثار خطا و تخلف قاضی در فقه اسلامی و حقوق موضوعه جهت اخذ درجه
کارشناسی ارشد در تاریخ ۹۴/۰۶/۳۱ توسط هیئت داوران مورد ارزشیابی قرار گرفت و با درجه
بسیار خوب تصویب گردید.

	امضاء	۱- اعضاء هیئت داوران:
	مرتبہ علمی	الف - استاد راهنما: دکتر عبدالحسین رضایی راد
	استادیار	ب - استاد مشاور: دکتر ابراهیم سرخه
		ج - داور ۱: دکتر سید حسین آل طاها
	استادیار	د - داور ۲: دکتر محمد حسین گنجی
	دانشیار	ه - نماینده تحصیلات تکمیلی دانشگاه (استاد ناظر): دکتر خسرو نشان
		۲- مدیر گروه: دکتر سید حسین آل طاها
	استادیار	۳- معاون آموزشی دانشکده: دکتر سید حسین آل طاها
		۴- مدیر کل تحصیلات تکمیلی: دکتر عبدالرحمان راسخ
	"	
	"	
	استادیار	
	استاد	

تقدیم به سالار شهیدان

در ابتدای سخن خداوند رحمان را شاکرم که به این بنده حقیر نعمت تحصیل علم فرمود.

و در ادامه بی نهایت سپاسگزارم از:

پدر عزیز، مادر مهربان، خواهران نازنینم که همواره مشوق من بودند و با دعای خالصانه شان مرا یاری دادند.

استاد راهنمای ارجمندم «جناب آقای دکتر عبدالحسین رضایی راد» که با نهایت صبر و حوصله مرا راهنمایی نمودند،

استاد مشاور عالیقدر «جناب آقای دکتر ابراهیم سرخه» که مشاوره این پایان نامه را بر عهده گرفتند، و با حوصله

فراوان پرسشهای مرا پاسخ دادند و «جناب آقای دکتر کنجی» که داوری این پایان نامه را بر عهده گرفتند و از

استادان بزرگوارم «جناب آقای دکتر آل طاه» و «جناب آقای دکتر نشان» که در دوران کارشناسی ارشد از

محضرشان علم آموختم.

آقای «دکتر جلیل وند» به پاس محبتشان، آقای «مهندس شریستانی»، سرکار خانم «زهرا سکری» به خاطر زحماتی که

برایم متحمل شدند.

دوستان عزیزم «شبنم شایینی، فاطمه نعیمایی، سکینه سواد، سمیه صالحی، زینب معروفی» که در روزهای خوش

و ناخوش دوران کارشناسی ارشد همراه من بوده اند.

نام خانوادگی: بالدی	نام: ولیده	شماره دانشجویی: ۹۲۱۱۷۰۲
عنوان پایان نامه: بررسی آثار خطا و تخلف قاضی در فقه اسلامی و حقوق موضوعه		
استاد/ اساتید راهنما: دکتر عبدالحسین رضایی راد		
استاد/ اساتید مشاور: ابراهیم سرخه		
درجه تحصیلی: کارشناسی ارشد	رشته: الهیات و معارف اسلامی	گرایش: فقه و مبانی حقوق اسلامی
دانشگاه: شهید چمران اهواز	دانشکده: الهیات و معارف اسلامی	گروه: فقه و مبانی حقوق اسلامی
تاریخ فارغ التحصیلی: ۱۳۹۴/۰۶/۳۱		تعداد صفحه: ۲۲۰
کلیدواژه‌ها: خطای قاضی، تخلف قاضی، نقض حکم، مسئولیت مدنی، مجازات انتظامی، مراجع رسیدگی		
<p>برخوردراری از یک سیستم قضایی سالم و عدالت محور می تواند، عامل مهم و اساسی در تعالی و پویای یک جامعه به حساب آید. آنگونه که فقدان این شاخص ها می تواند در بی نظمی و عقب ماندگی یک جامعه بسیار موثر باشد. قاضی به عنوان متصدی و مجری قانون در امر قضا سهم بسزایی در تحقق این آرمان بشری دارد. با این حال خود نیز گاه به واسطه اجمال، نقص قانون و یا عدم تفسیر صحیح، را به بیراهه می برد و مرتکب خطا و تخلف می شود. در این پژوهش که به روش تحلیلی توصیفی تطبیقی انجام شده است، در صدد یافتن این پرسش هستیم که بر اساس موازین فقه و حقوق موضوعه موارد خطای و تخلف قاضی چیست و چه آثار حقوقی و کیفری را برجای می گذارد. خطای قاضی به تناسب موارد آن، که در اصل ۱۷۱ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، در حکم، در موضوع، در تطبیق حکم بر مورد خاص ذکر شده دارای آثاری از جمله، نقض حکم و جبران ضرر وارد شده می باشد، که این آثار در فقه اسلامی و حقوق موضوعه مشترک است. تخلف قاضی به تناسب مواردی که برای آن در قانون نظارت بر رفتار قضات در سه ماده ۱۵-۱۶-۱۷ ذکر شدند، آثاری از جمله مسئولیت مدنی، مسئولیت کیفری و مسئولیت انتظامی را در پی دارد که بعضی از تخلفات در صورت ارتکاب تنها مسئولیت انتظامی دارند و بعضی از تخلفات در صورت ارتکاب هر سه مسئولیت یاد شده را در پی دارند، اگرچه قانون نظارت بر رفتار قضات، تنها به جنبه مسئولیت انتظامی تخلفات پرداخته است اما قوانین دیگر از جمله قانون مجازات اسلامی علاوه بر اینکه در مواردی مسئولیت انتظامی را ذکر کرده، مسئولیت کیفری و مسئولیت مدنی تخلفات را بیان کرده است. علاوه بر آن در فقه اسلامی نیز تخلف قاضی اگرچه با عنوان تخلف ذکر نشده ولی در قالب آداب و محرمات و وظایف قضات مواردی برای آن بیان شده و در ضمن آن آثار آنها را نیز تبیین کرده است. پژوهش حاضر موارد خطا و تخلف قاضی را تبیین و آثار آن ها و نحوه اجرای این آثار را در فقه و حقوق موضوعه بررسی می کند.</p>		

فصل اول: کلیات و مفهوم شناسی

۲	مقدمه
۳	بیان مسئله
۵	سوال‌های اصلی تحقیق
۵	فرضیه‌های تحقیق
۶	اهداف تحقیق
۶	پیشینه
۱۱	مبحث اول: مفهوم شناسی خطا و تخلف قاضی
۱۱	گفتار اول: مفهوم شناسی خطا
۱۱	بند اول: معنی لغوی خطا
۱۱	بند دوم: معنی اصطلاحی خطا
۱۴	بند سوم: خطا و تقصیر
۲۰	گفتار دوم: مفهوم شناسی تخلف
۲۰	بند اول: مفهوم لغوی
۲۰	بند دوم: معنای اصطلاحی تخلف
۲۲	بند سوم: تقصیر و تخلف
۲۲	تفاوت تقصیر و تخلف
۲۳	بند چهارم: تخلف و جرم

- الف) از نظر تعریف و منبع..... ۲۴
- ب) از نظر ضمانت اجرا و هدف..... ۲۴
- ج) از نظر قلمرو..... ۲۵
- مبحث دوم: مفهوم شناسی قضاوت و قاضی..... ۲۶
- گفتار اول: مفهوم شناسی قضاوت..... ۲۶
- بند اول: معنی لغوی..... ۲۷
- بند دوم: معنای اصطلاحی قضاوت..... ۲۸
- بند سوم: حکم شرعی قضاوت..... ۳۰
- الف) در قرآن..... ۳۰
- ب) در سنت..... ۳۲
- بند چهارم: شرایط تصدی قضاوت..... ۳۳
- بند پنجم: آداب قضاوت..... ۳۸
- گفتار دوم: مفهوم شناسی قاضی..... ۴۰

فصل دوم: آثار و موارد خطا و تخلف قاضی در فقه اسلامی و حقوق موضوعه

- مبحث اول: آثار و موارد خطای قاضی در فقه اسلامی و قوانین موضوعه..... ۴۲
- گفتار اول: آثار خطای قاضی در فقه اسلامی و حقوق موضوعه..... ۴۲
- بند اول: نقض حکم..... ۴۲
- بند دوم: جبران خطای قاضی..... ۴۷
- گفتار دوم: موارد خطای قاضی در فقه اسلامی و حقوق موضوعه..... ۶۱

- بند اول: خطا در موضوع..... ۶۱
- بند دوم: خطا در موازین شرعی و قانونی..... ۶۴
- بند سوم: خطا در حکم..... ۶۶
- (۱) تفسیر نادرست..... ۶۷
- (۲) جهل به حکم..... ۷۱
- بند چهارم: خطا در تطبیق حکم بر مورد خاص..... ۷۲
- مبحث دوم: آثار و موارد تخلف قاضی در فقه اسلامی و حقوق موضوعه..... ۷۳
- گفتار اول: آثار تخلف قاضی در فقه اسلامی و حقوق موضوعه..... ۷۳
- بند اول: مسئولیت مدنی..... ۷۴
- بند دوم: مسئولیت کیفری..... ۷۹
- بند سوم: مسئولیت انتظامی..... ۸۰
- گفتار دوم: موارد تخلف قاضی در فقه اسلامی و حقوق موضوعه..... ۸۱
- رشوه گرفتن..... ۸۱
- عدم تسویه خصمین..... ۹۰
- تلقین دلیل..... ۹۳
- استتکاف از حکم کردن..... ۹۶
- صدور رأی غیر مستدل یا غیر مستند..... ۹۷
- تاخیر یا تجدید وقت دادرسی..... ۱۰۱

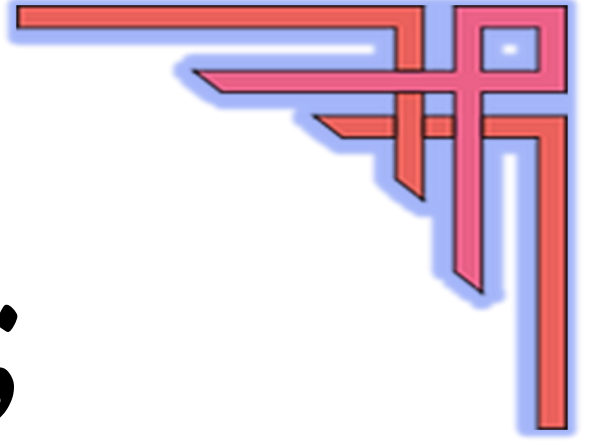
- ۱۰۴ تاخیر غیر موجه در صدور رأی یا اجرای آن
- ۱۰۷ غیبت غیر موجه
- ۱۰۸ خودداری غیر موجه از عزیمت به محل خدمت
- ۱۰۹ اعلام نظر ماهوی قاضی پیش از صدور رأی
- ۱۱۱ عدم نظارت بر عملکرد شعب
- ۱۱۲ اهمال در وظایف محوله
- ۱۱۳ گزارش خلاف واقع و مغرضانه قضات نسبت به یکدیگر
- ۱۱۶ استنکاف از رسیدگی
- ۱۲۰ عدم اعلام ختم دادرسی و تحقیقات
- ۱۲۱ رفتار خلاف شان قضایی
- ۱۲۴ سوء استفاده از اموال دولتی عمومی یا توقیفی
- ۱۲۷ خودداری از اعتبار دادن به مفاد اسناد ثبتی بدون جهت قانونی
- ۱۲۹ خودداری از پذیرش مستندات و لوایح طرفین و خارج کردن آنها
- ۱۳۰ خارج کردن مستندات و لوایح طرفین از پرونده
- ۱۳۰ رفتار خارج از نزاکت
- ۱۳۱ خروج از بی طرفی در انجام وظایف قضائی
- ۱۳۴ پذیرفتن هدیه غیر متعارف
- ۱۳۵ اشتغال به شغل دیگر

فصل سوم: آیین دادرسی خطا و تخلف قاضی

- ۱۳۹ مبحث اول: آیین دادرسی خطای قاضی
- ۱۳۹ گفتار اول: نحوه اعلام خطای قاضی
- ۱۳۹ ۱- قاضی صادر کننده رأی
- ۱۴۰ ۲- قاضی دیگر
- ۱۴۰ ۳- طرفین دعوا یا وکلا و یا نمایندگان قانونی آنها
- ۱۴۱ گفتار دوم: مراجع صلاحیتدار رسیدگی به خطای قاضی
- ۱۴۲ بند اول: دادگاه تجدید نظر
- ۱۴۲ بند دوم: دیوان عالی کشور
- ۱۴۳ گفتار سوم: نحوه رسیدگی به خطای قاضی
- ۱۵۴ مبحث دوم: آیین دادرسی تخلف قاضی
- ۱۵۴ گفتار اول: نحوه اعلام تخلف قاضی
- ۱۵۴ ۱- شکایت ذی نفع
- ۱۵۶ ۲- اعلام رئیس قوه قضائیه
- ۱۵۶ ۳- اعلام رئیس دیوان عالی کشور یا دادستان کل کشور
- ۱۵۷ ۴- اعلام شعبه دیوان عالی کشور
- ۱۵۷ ۵- ارجاع دادگاه عالی انتظامی قضات
- ۱۵۸ ۶- اطلاع دادستان انتظامی قضات

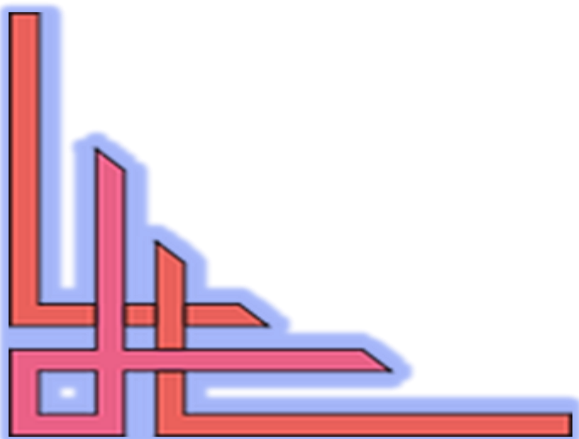
- گفتار دوم: مراجع صلاحیتدار..... ۱۵۸
- بند اول: دادگاه عالی و تجدیدنظر انتظامی قضات..... ۱۵۹
- شرایط اعضای دادگاه عالی انتظامی قضات..... ۱۵۹
- صلاحیت دادگاه عالی انتظامی قضات..... ۱۶۰
- ۱- رسیدگی به تخلفات انتظامی قضات..... ۱۶۰
- ۲- رسیدگی به پیشنهاد دادستان در مورد تعلیق قاضی از خدمت قضائی..... ۱۶۱
- ۳- ترفیع پایه قضائی..... ۱۶۳
- ۴- حل اختلاف بین دادستان انتظامی و دادیار انتظامی..... ۱۶۴
- ۵- رسیدگی به اعتراض به قرار تعلیق تعقیب انتظامی..... ۱۶۵
- ۶- اظهار نظر در خصوص اشتباه یا تقصیر..... ۱۶۷
- ۷- سایر امور به موجب قوانین خاص..... ۱۶۷
- بند دوم: دادرسی انتظامی قضات..... ۱۶۸
- شرایط اعضای دادرسی..... ۱۶۹
- صلاحیت دادرسی..... ۱۶۹
- ۱- بازرسی و کشف تخلفات انتظامی قضات و تعقیب انتظامی آنان..... ۱۶۹
- ۲- نظارت مستمر بر عملکرد قضات..... ۱۷۰
- ۳- پیشنهاد تعلیق قاضی از خدمت قضائی از دادگاه عالی..... ۱۷۰
- ۴- پیشنهاد تشویق قضات..... ۱۷۰

۱۷۰پیشنهاد جابه جایی قضات
۱۷۲سایر وظایف به موجب قوانین خاص
۱۷۳گفتار سوم: نحوه رسیدگی به تخلف قاضی
۱۷۸موارد توقیفی تعقیب
۱۷۸(۱)موضوع پرونده انتظامی قبلا رسیدگی شده باشد
۱۸۱رسیدگی به جرم قاضی
۱۸۶نتیجه گیری و پیشنهادات
۱۸۹منابع

فصل اول:

کلیات و مفهوم شناسی

«قَدْ جَلَسْتَ مَجْلِسًا مَا جَلَسَهُ إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ وَصِيٌّ نَبِيٍّ أَوْ شَقِيٌّ»^۱

امام صادق در بیان سختی قضاوت می‌فرماید: «از داوری بین مردم بپرهیزید زیرا قضاوت فقط کار پیشوای عالم به حکم و عادل در میان مسلمانان است مانند پیامبر، یا وصی آن.» این فرموده امام (ع) بیانگر دشواری تصدی منصب قضاوت است و اینکه تنها افرادی این منصب را به عهده می‌گیرند که به منبع حق وصل باشند و تنها این افراد هستند که می‌توانند عدالت واقعی را برقرار کنند. عدل که بنا به فرموده امام علی (ع) قرار دادن هر چیزی در سر جای خودش می‌باشد، نیاز یک جامعه است. و جامعه‌ای پایدار است که عدالت در آن برقرار باشد و مردم آن جامعه عدالت را احساس کنند. متصدیان قضایی سهم بسزایی در تحقق این آرمان دارند، و این افراد هستند که برقراری عدالت را در جامعه تضمین می‌کنند. مسئولیت خطیر آنان به‌طور بدیهی خالی از خطا نیست و در جریان اجرای این مسئولیت خطا کردن نیز پیش می‌آید، همچنین به دلیل اینکه مردم مراجع قضایی را آخرین راه رسیدن به حق خود می‌دانند و برای رسیدن به حق خود (از نظر خودشان) از هیچ‌گونه تلاشی دریغ نمی‌کنند و حتی ممکن است در جهت تخلف کردن قضات گام بردارند بنابراین به دلیل مسئولیت سنگین قضاوت و اینکه جایگاه مهمی در بین مردم دارد بیشتر در معرض تخلف قرار می‌گیرد.

قاضی که در جایگاه قضایی خویش، مرجع تشخیص صحیح از خطا، تخلف از غیر تخلف است و رسیدگی به این موضوع وظیفه او می‌باشد، در صورتی که خود در حکم کردن خطا کند و یا در

۱. کلینی، محمدبن یعقوب، کافی، دارالکتب اسلامی، ۱۴۰۷ه ق، ج ۷، ص ۴۰۶

کار قضایی خود دچار تخلف شود، این خطا و تخلف او چه آثاری را در پی خواهد داشت؟ هدف این تحقیق این است که سؤال مطرح شده را پاسخ دهد. علاوه بر آن مقصود گردآورنده از انجام این تحقیق، بیان آثار خطا و تخلف قاضی و تبیین اجرا شدن یا اجرا نشدن آن‌ها در قانون و زمان حاضر است و اینکه در قانون امروزه کشور ما زمانی که از خطا یا تخلف قاضی خسارت پیش خسارت چگونه جبران می‌شود و عدالت قضایی به معنای واقعی در کشور ما تحقق یابد. تحقیق در دست انجام که با روش تحلیلی توصیفی تطبیقی در ۳ فصل تدوین شده است به شرح زیر می‌باشد: فصل اول به بیان کلیات و مفهوم شناسی خطا و تخلف قاضی و حکم شرعی قضاوت پرداختیم. فصل دوم شامل آثار خطای قاضی و موارد آن همچنین آثار تخلف قاضی و موارد آن در فقه و حقوق موضوعه در بحث می‌باشد. فصل سوم تحقیق حاضر آیین دادرسی خطا و تخلف قاضی است که بررسی کردیم که خطا و تخلف قاضی چگونه مشخص و به آن به چه صورتی رسیدگی می‌شود. و در آخر نتیجه‌گیری و پیشنهادات را ارائه کردیم.

بیان مسئله

در قانون اساسی ایران ماده ۳۴ بیان شده است که «دادخواهی حق مسلم هر فرد است و هر کس می‌تواند به منظور دادخواهی به دادگاه‌های صالح رجوع نماید...» مردم باید در دادرسی‌های خود عدالت و بی طرفی را احساس کنند و این امر زمانی محقق می‌شود که دستگاه قضایی منظم باشد و قضات آگاه، به دادرسی مشغول باشند؛ قوانین عادلانه را به کار ببرند؛ در قضاوت‌های خود تمام دقت را داشته باشند؛ و در اعمال قضاوت خود از هیچ گونه قدرتی جز قدرت قانون پیروی نکنند. در فقه اسلامی برای انتخاب قضات شرایط سختی وجود دارد تا هرکسی به خود جرات نزدیک شدن به این منصب والا را ندهد و کسانی تصدی منصب قضاوت را برعهده بگیرند که اصلح افراد

جامعه باشند. اما همیشه این امر محقق نیست و گاهی در اثر عواملی این امر به سر منزل مقصود نمی‌رسد و قضاوت قاضی ممکن است آغشته به مواردی شود که باعث می‌شود رسالت قاضی که همانا صدور حکم حق باشد انجام نشود و حکم غیر صحیح و ناحقی صادر شود.

این موارد گاهی بدون اینکه قاضی نیت و قصدی داشته باشد بوجود می‌آید و نمی‌توان آنها را به قاضی نسبت داد. قاضی از اینجایی که انسان است و انسان جایز الخطا می‌باشد، تحت عنوان خطا مطرح می‌شود و آن عبارت است از اینکه قاضی حکم غیر صحیحی را صادر کند اما غیر صحیح بودن این حکم را نمی‌توان به او نسبت داد. و ما در این تحقیق در پی این هستیم، زمانی که صدور حکم قاضی دچار خطا می‌شود این خطای قاضی چه آثاری دارد؟ گاهی هم پیش می‌آید که قاضی در اثر عمد و شبه عمد حکم غیر صحیحی را صادر می‌کند و موجب پیش آمدن ناحقی می‌شود، که از این امر به تقصیر قاضی تعبیر می‌کنند که از موضوع پژوهش ما خارج است. علاوه بر آن منصب قضا نیز مانند یک صنف خاص دارای نظام و مقررات خاصی می‌باشد که این مقررات خاص این صنف عظیم در قانون نظارت بر رفتار قضات همچنین در قوانین دیگر به صورت پراکنده آمده است. حال اگر قاضی مقررات صنف خود را رعایت نکند و در اثر عدم رعایت مقررات، حقی ضایع شود (از آنجایی که قضاوت با حقوق مردم سروکار دارد) برخورد با این قاضی چگونه خواهد بود؟

مسئله اصلی پژوهش حاضر این است که بررسی کند در فقه اسلامی و حقوق موضوعه برای قاضی که خود مرجع شناخت خطا از صحیح است زمانی که در قضاوت خود دچار خطا می‌شود چه آثاری بیان شده و همچنین زمانی که قاضی در فقه اسلامی و حقوق موضوعه دچار تخلف می‌شود چگونه با این امر برخورد می‌شود.

سوال‌های اصلی تحقیق

۱- زمانی که قاضی در صدور حکم دچار خطا شود چه آثاری بر این حکم خطایی مترتب است؟ چه کسی می‌تواند این خطای قاضی را تشخیص دهد در واقع تشخیص خطای قاضی چگونه است؟

۲- اگر از صدور حکم خطایی یکی از طرفین ضرر کند جبران ضرر چگونه خواهد بود؟

۳- زمانی که قاضی تخلف می‌کند چه آثاری بر تخلف او مترتب می‌شود؟ بر امر تخلف قاضی چگونه نظارت می‌شود؛ چه مرجعی تخلف قضات را تعیین و به آن رسیدگی می‌کند؟

۴- تخلف قاضی می‌تواند موجب ضرر یکی از طرفین شود؟ این امر چگونه صورت می‌گیرد؟ و در نظام حقوقی ضرر ناشی از تخلف قاضی چگونه جبران می‌شود؟

فرضیه‌های تحقیق

۱- زمانی که قاضی در صدور حکم خطا کند و حکم خطایی صادر شود، این حکم نقض می‌شود و در صورت ورود خسارت، جبران آن با دولت خواهد بود.

۲- چنانچه قاضی در صدور حکم خطا کند از آنجایی که عمدی در کار نبوده حکم براساس مورد قضاوت شده معتبر است و نقض نمی‌شود همچنین در صورت ورود خسارت، جبران نخواهد شد.

۳- خود قاضی، طرفین دعوا، کسی که پرونده در جریان امور قانونی در دست او قرار بگیرد و متوجه خطای قاضی شود می‌تواند آن را اعلام کند.

۴- تخلف قاضی موجب محکومیت کیفری او می‌شود و به دلیل اینکه شغل قضاوت سخت می‌باشد خسارت‌های ناشی از تخلف جبران نمی‌شود.

۵- کسی که باعث خطای قاضی شده باشد مسئول است به دلیل سبب اقوی از مباشر، در تخلف هم نیز کسی که قاضی را ترغیب به تخلف کرده است مسئول است و قاضی مسئولیتی ندارد.

۶- به دلیل اینکه قضاوت شغل حساسی می‌باشد پس قاضی باید تمام قوای خود را به کار ببرد تا خطا نکند و زمانی که خطا کرد خود مسئول است، و در مسئله تخلف چون قاضی با آگاهی باعث تخلف شده خود مسئول است.

اهداف تحقیق

- ۱- رفع ابهام از سیستم قضایی در مورد مسئله خطا و تخلف قاضی
- ۲- بیان آثاری که بر خطای قاضی در فقه اسلامی و حقوق موضوعه مترتب می‌شود و رفع ابهام جبران خسارت‌های ناشی از آن در سیستم قضایی
- ۳- بیان آثاری که بر تخلف قاضی در فقه اسلامی و حقوق موضوعه مترتب می‌شود و رفع ابهام جبران خسارت‌های ناشی از آن در سیستم قضایی

پیشینه

رسیدگی به امر تخلف قضات و بازرسی در کار آنها مسئله‌ای بوده است که از زمان‌های دور مورد توجه بوده و مخصوص حکومت و زمان خاصی نبوده است که آن را مختص به آن حکومت و زمان بدانیم بلکه چه در ایران و چه در رم باستان و چه در زمان‌های پیش از میلاد تا صدر اسلام و بعد از آن، قاضی که برای منصب قضاوت انتخاب می‌شود علاوه بر سخت‌گیری‌هایی که در انتخاب قاضی می‌شد، در زمان تصدی منصب قضاوت نیز کار او به شیوه‌های متفاوتی، در قالب شکایت یا در قالب گزارش ماموران مورد بررسی و ارزیابی قرار می‌گرفت و در صورت انحراف از عدالت به مجازات محکوم می‌شد.

در زمان تئوردوریک، امپراطور رم بیوه زنی شکایت کرد که مدت سه سال است که برعلیه یک نفر سناتور دادخواست به مطالبه حق خود، به دادگاه داده ولی تاکنون دادگاه مبادرت به صدور حکم نکرده است. امپراطور قاضی را احضار کرد و به او گفت اگر تا فردا این کار را تمام نکردی، خودم درباره توقضاوت خواهم کرد. فردای آن روز قاضی پرونده را رسیدگی و حکم به نفع بیوه زن صادر نمود. بیوه زن با در دست داشتن شمع مومی، که معمول آن زمان بود، جهت اظهار تشکر نزد امپراطور آمد و به او گفت: که کار من تمام شد. فوراً امپراطور امر نمود قاضی را نزد او آوردند و گفت چرا تاکنون کاری را که یک روز بیشتر وقت لازم نداشت در مدت سه سال آن را معطل گذاردی و پس از توییح زیاد دستور داد سر او را از بدن جدا سازند.^۱ در این نمونه تاریخی برای تاخیر در دادرسی که یکی از تخلفات قضات است چه مجازات سنگینی بوده است. در ایران باستان نیز داستان قاضی به نام (سی سام) در زمان کمبوجیه مشهور است، در آن دوران شخصی به نام سی سام که از اشراف بود و پادشاه او را چون چشم گرامی می داشت، قضاوت می کرد. روزی به کمبوجیه خبر رسید که میان مرد ثروتمند و شخص بینوائی اختلاف افتاده است سی سام جانب آن ثروتمند را گرفته و به ناحق رأی داده و رأی وی موجب زیان مرد تهیدست گردیده است. به محض وصول این خبر، کمبوجیه یکی از نزدیکان خود را مامور تحقیق این امر نمود و نتیجه تحقیقات نیز حکایت از صحت خبر واصله و رأی ناصواب (سی سام) داشت به دستور او قاضی را به حضورش آوردند. کمبوجیه با تندى قاضی را مورد مواخذه قرار داده و اعلام کرد که عمل وی چاره‌ای جز مرگ ندارد. سپس

۱. سرشار محمود. وظایف اخلاقی قضات در امور دادرسی و اجرای عدالت، مجله کانون وکلا دادگستری مرکز شماره ۳۰، سال